

УТІЛЕННЯ ІДЕЙ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ У ДОСВІДІ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЛІЦЕЮ-ІНТЕРНАТУ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

У період великих соціальних зрушень, які поглибили зубожіння, безробіття та зміни суспільних норм і цінностей, ми частіше звертаємось до творчої спадщини видатного педагога Полтавщини А. Макаренка. Він писав: “Ніщо так не зміцнює колектив, як традиції і праця” [2, с. 46]. Ці натхненні слова є важливим підґрунтям навчально-виховного процесу в Полтавському обласному ліцеї-інтернаті для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка, що знаходиться у селі Ковалівка. Вчителі, вихователі і вихованці їх знають, використовують і розвивають.

У закладі щороку проводяться традиційні свята, які залишилися ще із досвіду А. С. Макаренка: “Вечір знайомств”, де ліцеїсти мають змогу познайомитися один із одним, та “Посвята в ліцеїсти”.

Кожний новий вихованець у перші ж дні свого перебування в комуні зараховувався у шкільну групу відповідно до своїх знань. Так само і в школі-інтернаті старші класи розподілені на ліцейні і звичайні, перші з них поділені ще й на профільні: філологічного і математичного спрямування.

Одним із основних напрямів педагогічної системи А. Макаренка є виховання в праці. У “Лекціях про виховання дітей” він підкреслює, що “... у виховній роботі праця мусить бути одним з основних елементів” [2, с. 23]. Виходячи з того, що сучасні умови життя дозволяють більше уваги приділяти навчанням, оскільки школу фінансують благодійний фонд Н. Веревської “Відродження добра” і фонд підтримки талановитої молоді В. Ющенка, то вихованцям надані прекрасні умови навчання і проживання в гуртожитку.

Одним із етапів формули виховуючої праці А. С. Макаренка є сільськогосподарські роботи. Таким чином, у ліцеї діє літній табір із цілодобовим перебуванням “Едельвейс”, у якому працюють десятикласники. Учні виконують різні види сільськогосподарських робіт: саджають помідори та капусту, полюють картоплю, моркву та буряки, заготовляють щавель та цибулю для шкільної їдальні, у посушливі дні – поливають городину.

Вихованці займаються самообслуговуванням, що, за А. С. Макаренком, є першим етапом у виховуючій праці. Зокрема, вони здійснюють елементарні роботи у закріплених за ними класах: по черзі щодня прибирають та раз на семестр займаються ремонтними роботами: полірують парти та відновлюють підлогу. Обов'язковим складником самообслуговування є сезонні роботи: учні заготовляють овочі та фрукти на зиму та прибирають територію. Протягом березня-квітня в закладі проводиться Двомісячник чистоти, озеленення та благоустрою. На території школи-інтернату здійснюють прибирання: вигрібання, замітання, вивезення сміття, обрізку парослі, побілку декоративних, плодкових дерев та бордюрів, закладають квітники з трояндами. Також представники шкільного лісництва беруть участь в акції “Посади дерево”, що організувало Чалівське лісництво. 20 квітня на День довкілля учні закладу впорядковують територію, пам'ятник загиблим воїнам та могилу О. О. Навроцького, беруть під охорону ділянки першоцвітів, приводять у належний стан екологічну стежину.

Велику увагу у закладі приділяють дисципліні, тому, якщо хтось із учнів провинився, то йому видають Книгу добрих справ, в яку порушник порядку записує свою допомогу персоналу закладу. Таким чином вихованці осмислюють свій проступок, відчувають на собі вплив колективу і розуміють складність роботи дорослих.

Один із принципів побудови системи трудового виховання дітей та молоді в Полтавському обласному ліцеї-інтернаті імені А. С. Макаренка – це “диференціація та індивідуалізація праці” [4, с. 5]. Учителі намагаються розкрити найпотяємніші таланти дітей та направити їх у необхідне русло. Для розвитку індивідуальних особливостей дітей, виявлення талантів у закладі організовано роботу гуртків та комітетів за інтересами: “Комітет праці”, “Комітет внутрішніх справ”, “Комітет інформації”, “Комітет культури та відпочинку”, “Комітет спорту і туризму”. Особливо активно і результативно

но працює гурток “Успіх” (керівник Р. Д. Дзюба), який “визнано переможцем Всеукраїнської історико-етнографічної акції “Україна вишивана” в 2008-2009 роках” [3, с. 38]. Учасники гуртка досліджують використання вишивки жителями села Ковалівка і вихованцями колонії імені М. Горького, проводять зустрічі із макаренкознавцями, старожилками села Ковалівка. Глибоко пройнявшись ідеями видатного педагога А. Макаренка, змістом і значенням народних традицій полтавської вишивки, учасники гурту “Успіх” вирішили закріпити свої знання, навички та вміння через організацію і проведення власної діяльності.

Традиційним у закладі є щорічні літні розкопки членів археологічного гуртка на чолі з керівником С. Сапегіним. Протягом 10 років гуртківці досліджують минуле на теренах Полтавської області. Їх результатом є ряд відкритих пам’яток археології, наукові публікації у фахових збірниках Києва, Харкова, Полтави, Дніпропетровська тощо, результати досліджень були озвучені на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Крім того, розкопки та розвідки є чудовим засобом розширення світогляду учнів, ознайомлення та вивчення історичного минулого нашого краю, виховання в учнів почуття відповідальності, взаємодопомоги, самостійності, старанності, працелюбства, витривалості і стійкості у подоланні проблем і труднощів, любові до природи. Під час археологічної роботи вихованці користуються макаренківським девізом – “Не пицать!”, що виховує у дітей стійкість до випробувань, силу волі та мужність.

Трудове виховання, на думку А. С. Макаренка, розвиває не тільки м’язи, зір, дотик. Здійснюється не тільки фізичне виховання, а й моральна підготовка до майбутнього життя, психічний і духовний розвиток людини. Так, проживаючи в гуртожитку, вихованці не лише вчаться бути самостійними, відповідати за себе, доглядати себе і своє особисте робоче місце, а й уживатися і здружуватися з колективом, знаходити спільну мову та інтереси з іншими. Це допомагає дітям перейти на наступний етап, навчання у ВНЗ і життя у широкому соціумі, стимулює і загартовує до життєвих випробувань. “Основне правило побудови системи трудового виховання А. Макаренка – праця повинна бути колективною” [4, с. 9]. У ліцеї чітко дотримуються цього правила, оскільки вихованці весь час проводять у колективі: на заняттях, на самопідготовці, під час виховних і трудових робіт та в гуртожитку. Навіть механічна, нецікава робота стає більш продуктивною в умовах класу, гуртка, в одній атмосфері класної дисципліни, авторитету вчителя. Тобто всі види діяльності відбуваються в колективі, який може вплинути на одну людину, перевиховати або ж просто допомогти їй знайти правильне рішення проблеми.

У ліцеї-інтернаті активно впроваджено учнівське самоврядування, яке має на меті виховати і сформувати свідомого, з активною громадянською позицією, члена суспільства. Воно сприяє виробленню в учнів почуття господарів своєї школи, покращенню стосунків і діяльності, вміння співпрацювати на принципах гласності і демократії. Самоврядування сприяє розширенню діапазону діяльності дорослих і дітей – членів єдиного колективу, можливостей їх співдружності, творчому пошуку, ініціативі.

“У 2012 році в Полтавському обласному ліцеї-інтернаті для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка створена організація “Школа лідерства”, яка об’єднує учнів 5-11 класів”, – зазначає заступник директора із наукової роботи А. М. Щербина. Метою діяльності дитячої організації є задоволення потреб учнів закладу у всебічному, гармонійному розвитку, прищеплення їм почуття патріотизму, розуміння причетності до життя свого народу.

Основна увага в ліцеї-інтернаті імені А. С. Макаренка надається освітній праці. Багато вчителів, так як і вихованці, проживають на території закладу, в гуртожитку, тому, крім звичайного роз’яснення нового матеріалу на уроках, педагоги з радістю відгукуються на прохання дітей стосовно консультацій. Результати цього є: крім програмових робіт, учні посідають призові місця на обласних олімпіадах та Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт МАН, показують високі результати ЗНО та вступають у ВНЗ на бюджетну форму навчання. Таким чином, Харківський РЦОЯО нагородив Полтавський обласний ліцеї-інтернат для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка сертифікатом якості за результатами ЗНО 2008-2012 рр. і вніс цей заклад до десяти кращих установ Полтавської області.

“У макаренківських закладах широко використовувались різноманітні засоби стимулювання праці вихованців” [4, с. 11] (заробітна плата), у ліцеї цей принцип також існує: учнів, які показали високі здобутки у навчанні, гідно представили заклад на обласному рівні, на День закладу нагороджують преміями та цінними подарунками, що заохочує дітей до наступних звершень і перемог. “Працею можна тільки заохочувати, примушувати до праці не можна”, – писав А. С. Макаренко [2, с. 39]. На нашу думку, лише праця, яка є оціненою, завжди буде приємною і результативною, принесе задоволення людям.

Отже, у Полтавському обласному ліцеї-інтернаті для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка активно впроваджені і реалізовані принципи й напрями трудового виховання, теоретично обґрунтовані А. С. Макаренком: здійснення роботи із самообслуговування, сільськогосподарські роботи, взаємодія з освітою, індивідуалізація творчої праці, увага до дисциплінованості, спрямовані на розвиток майбутнього життєвого рівня, добробуту учнів та навичок згуртування та колективізму.

Виховні позиції і принципи А. Макаренка були, є і будуть актуальними у шкільній практиці, оскільки лише наполегливою працею можна досягти вагомих результатів.

Список використаної літератури

1. Гайда І. Погляди А. С. Макаренка на виховання / І. Гайда // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журн. – 2001. – Вип. 3. – С. 173–180.
2. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1948. – 91 с.
3. Носовець Н. Гуманістична спрямованість системи трудового виховання молоді в педагогічній спадщині А. С. Макаренка [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Наталія Михайлівна Носовець; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 271 с.
4. Павлова М. П. Педагогическая система А. С. Макаренко [текст] / М. П. Павлова. – Изд. второе. – М. : Высш. школа, 1965. – 324 с.

Альона Кондак

ЗАВДАННЯ І ЗАСОБИ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У сучасній загальноосвітній школі трудове навчання розглядають, з одного боку, як загальноосвітню політехнічну підготовку, з іншого – як передпрофесійну підготовку та як засіб збудження інтересу до навчання взагалі. З ранніх років у дітей необхідно формувати ті звички та якості, які бажані на будь-якій роботі: пунктуальність, добросовісність, чесність, спритність у виконанні поставлених завдань [4].

Трудова підготовка учнів завжди була предметом дослідження педагогіки. Сучасні школи мають пробуджувати в учнів прагнення до практичної трудової діяльності та керувати їхнім інтелектуальним розвитком для того, щоб у подальшому вони мали змогу поєднувати фізичну і розумову працю. Трудове виховання має здійснюватись шляхом залучення молоді до різноманітних видів суспільно корисної, педагогічно організованої праці з метою передання їй виробничого досвіду, розвитку в неї творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці [1].

Школярі мають глибоко усвідомити, що життя людини, позбавлене праці, втрачає сенс. З цього приводу К. Ушинський писав: *“Якби люди винайшли філософський камінь, то була б ще не велика біда: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує усе, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство”* [9].

Повага до працьовитої людини, потреба у постійній праці, працелюбство – основна складова моральності особистості. І стосується це не тільки дорослої людини, а й кожної дитини, починаючи з дошкільного віку. Підкреслюючи величезну мораль-